

VPLIV PANDEMIJE COVID-19 NA TURISTIČNO DESTINACIJO – SLOVENIJO

Anton Vorina <https://orcid.org/0000-0002-7928-7467>¹
Simona Petrič²

Povzetek v jeziku prispevka: COVID-19 je prizadel vse turistične destinacije, a turizem sedaj ponekod hitreje okreva kot drugje. Ključno vlogo pri okrevanju turizma odigra država oziroma vlada z ustreznimi ukrepi. Predstavili bomo razlike med državami v EU glede na upad turistične dejavnosti. Najbolj je koronavirus prizadel tiste države, kjer je turizem predstavljal velik del gospodarstva, kot so npr. Italija, Španija, Grčija itd. V Sloveniji so turistični boni, ki so jih prejeli vsi državljani RS, rešili sezono v letih 2020 in 2021. Vlada je tretjino vse pomoči, namenjene blaženju krize, podelila prav turizmu. V nastanku je tudi nova strategija turizma, ki bo še naprej razvijala turistične produkte na področju trajnosti. Do krize so Slovenijo najbolj množično obiskovali Italijani, a so jih zaradi reševanja domačega turizma v zadnjem obdobju nadomestili Nemci. V bodoče bo v turizmu v ospredju varovanje zdravja in dobrega počutja, tako zaposlenih kot tudi obiskovalcev.

Ključne besede: turistična destinacija, COVID-19, Slovenija, okrevanje.

THE IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON SLOVENIA AS TOURIST DESTINATION

Abstract: COVID-19 has affected all tourist destinations, but tourism is now recovering faster in some places than elsewhere. The key role in the recovery of tourism is played by the state or the government through appropriate measures. We will present the differences between EU countries in terms of the decline in tourism. The coronavirus mostly affected those countries where tourism accounts for a large part of the economy, such as Italy, Spain, Greece, etc. In Slovenia, tourist vouchers received by all citizens of the Republic of Slovenia saved the season in 2020 and 2021. The government has donated a third of all aid to alleviate the crisis in tourism. A new tourism strategy is also under development, which will continue to develop tourism products in the field of sustainability. Until the crisis, Italians visited Slovenia the most, but they have recently been replaced by Germans in order to save domestic tourism. In the future, the protection of the health and well-being of both employees and visitors will be at the forefront of tourism.

Keywords: tourist destination, COVID-19, Slovenia, recovery.

DOI: 10.5281/zenodo.7326284

¹ Erudio Visokošolsko središče, Litostrojska ceta 40, 1000 Ljubljana, Slovenija, anton.vorina1@gmail.com

² Erudio Visokošolsko središče, Litostrojska ceta 40, 1000 Ljubljana, Slovenija, simona.petrič4@gmail.com

Uvod

Vpliv pandemije COVID-19 na turizem bi lahko povzročil za več kot 4 bilijone \$ izgube za svetovno gospodarstvo je skupaj s Svetovno turistično organizacijo (UNWTO) objavil UNCTAD. Ocena temelji na izgubah, ki jih povzroča neposredni vpliv pandemije na turizem in njegov multiplikativen učinek na sorodne sektorje (SRIP, 2021).

Turistični delavci na destinacijah bodo v bodoče bolj premišljeno oblikovali svoje ponudbe in sledili bolj trajnostnim trendom kot doslej. Velik del bo odvisen od epidemiološke slike območja in posledično varnega okolja za turistični obisk. Za dosežen cilj bo zagotovo potrebna odlična strategija, ki nas bo peljala po poti okrevanja in ponovnega prostega gibanja v tuje kraje.

Cilj prispevka je odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Katere države so zabeležile največji upad turizma v EU-27 glede na predhodna leta in katere najmanj? Kako je bilo v Sloveniji s prenočitvami turistov iz sosednjih držav?
2. Kako država pomaga turističnim delavcem v Sloveniji skozi krizo?
3. Kakšne strategije okrevanja turizma se ponujajo za naslednja leta?
4. Kako se Slovenija kot destinacija prilagaja na nove razmere?

Pregled literature

V študiji "Vpliv pandemije COVID-19 na turizem: Predlog za oživitev prihodnjega turizma" avtorji (Deb in Nafi, 2020) pišejo o posledicah COVIDA-19 na turizem in razvijajo okvir z načrtom okrevanja za prihodnji turizem.

Prispevek "Načrt za okrevanje in odpornost" (EU, 2021) govori o razporeditvi finančnih sredstev za Slovenijo z namenom reševanja turizma in zelenega prehoda.

Evropski parlament (2020) je avtor besedila "Turizem in promet v letu 2020 in pozneje", v katerem izpostavi ključne ugotovitve o stanju in načrt za prihodnost.

V prispevku "Slovenija država z najvišjo rastjo domačih gostov v letu 2020" Grčman (2021) poroča o preteklem dogajanju v turizmu in postavlja izzive kako naprej.

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo v svojih člankih (2019, 2021) predstavlja primere dobrih praks na področju turizma in izpostavi svojo ključno vlogo pri postavljanju smernic, katerim bodo sledili ponudniki.

Na strokovnem posvetu "Slovenski turizem po soočenju s pandemijo COVID-19", ki je potekal v okviru sejma MOS v Celju, je Z. Počivalšek zbranim navedel, kako je vlada pomagala sektorju, in jih spodbudil k dobremu sodelovanju še v prihodnosti.

Avtor (Sigala, 2020) je v študiji "Turizem in COVID-19: vplivi in posledice za napredek in ponovno vzpostavitev industrije in raziskav" kritično ovrednotil vplive na turizem in opisal možnosti za transformacijo.

Slovenska turistična organizacija je avtor besedil (2020, 2021), ki opisujejo primere dobrih praks v Sloveniji in nakaže smernice za izzive v prihodnje.

V prispevkih (2021) Slovenske tiskovne agencije so predstavljene ažurne informacije o stanju v državi, tudi na področju turizma.

V članku "Turizem med korono: pristna doživetja, narava in trajnostna gastronomija" Šubic (2020) piše o izzivih za slovenski turizem in pomenu gastronomije.

Zavod Turizem Ljubljana je avtor prispevka "Virtualni ogledi bodo nepogrešljiv del pristočnega turizma tudi v prihodnje", ki pripoveduje o vse bolj popularni praksi turizma.

V besedilu "Odpravljanje posledic pandemije" UKOM (2021) povzame ukrepe in pomoč vlade za reševanje države iz korona virusne krize.

V članek "Strategija za oživitev turizma proti pandemiji COVID-19" Yeh (2021) predstavi pomembnost odprte komunikacije vladajočih in potrebnost finančne podpore.

Metodologija raziskave

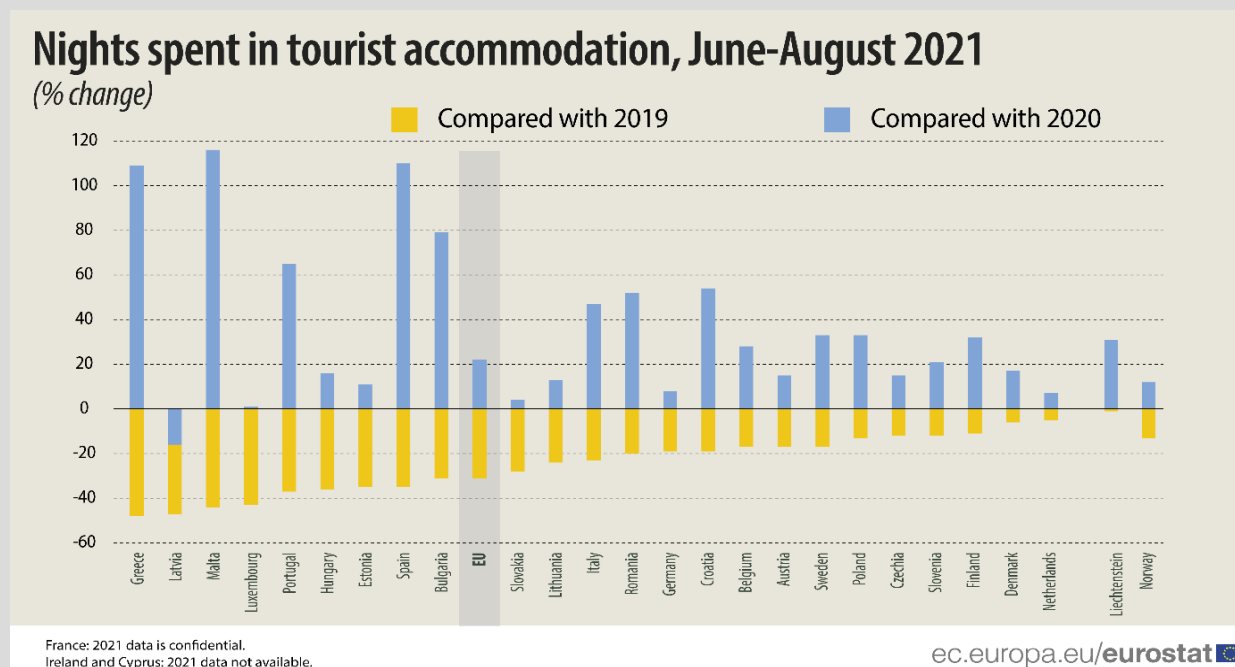
Namen prispevka je preučiti, kako je COVID-19 vplival na turistične destinacije, konkretnije na Slovenijo. Uporabili smo sekundarno metodo dela. Podatke smo pridobili z analizo s spletnih virov s pomočjo brskalnika Google, Google Scholar, spletnega portala SSRN, platforme YouTube. V ospredju sta bili predvsem strani slovenske vlade in Slovenske turistične organizacije. Statistične podatke smo pridobili s spletne strani Statističnega urada RS in Eurostata.

Rezultati in odgovori na raziskovalna vprašanja

1. Katere države so zabeležile največji upad turizma v EU-27 glede na predhodna leta in katere najmanj? Kako je bilo v Sloveniji s prenočitvami turistov iz sosednjih držav?

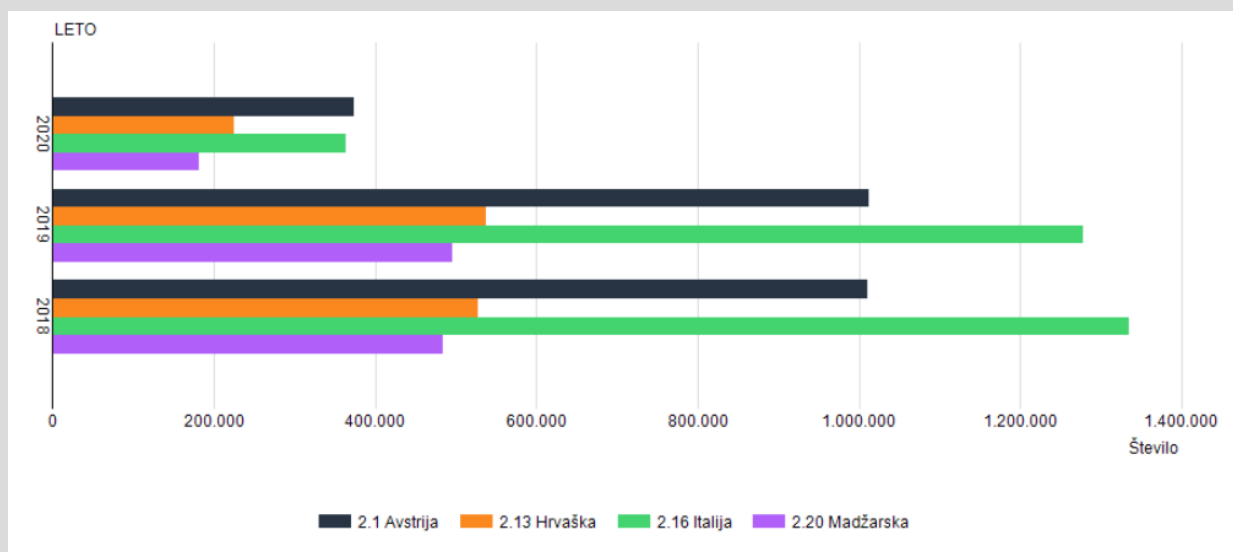
S spodnjega grafa (Slika 1. Nočitve turistov v obdobju junij-avgust 2021) je razvidno, da so največji upad turizma doživele Grčija, Malta, Portugalska, Španija in Bolgarija. Najmanj je turizem prizadel države, kjer turizem ne predstavlja velik del gospodarstva, kot npr. Danska, Nizozemska, Lihtenštajn.

V primerjavi z letom 2019 se je število prenočitev v letu 2020 zmanjšalo praktično v vseh članicah EU, izjema je le Latvija.

Slika 1: Nočitve turistov v obdobju junij-avgust 2021 (% spremembe) (Eurostat, 2021)

Na naslednjem grafu (Slika 2. Prenocitve turistov iz sosednjih držav v Sloveniji v letih 2018-2020) je prikazano število prenočitev turistov iz Avstrije, Hrvaške, Italije in Madžarske od leta 2018 do 2020. V letih pred krizo (2018 in 2019) je med turisti prednjačila Italija; sledila ji je Avstrija. V letu 2020 si države sledijo enako, le da so se številke precej zmanjšale na račun zaprtih meja in uvedenih karanten. Prenocitve Italijanov v lanskem letu so predstavljale le okoli 30 % nočitev iz najboljših let.

Slika 2: Prenočitve turistov iz sosednjih držav v Sloveniji v letih 2018-2020 (Statistični urad RS, 2021)

2. Kako država pomaga turističnim delavcem v Sloveniji skozi krizo?

Vse od začetka pandemije je vlada RS z mnogimi protikoronskimi paketi ukrepov poskušala ublažiti posledice krize, ki je nastala zaradi COVIDA-19. Med drugim so priskočili na pomoč z nadomestili za čakanja na delo in z oprostitvijo plačila prispevkov za socialno varnost za delavce, ki so napoteni na začasno čakanje na delo ali zaradi višje sile ne morejo opravljati dela. Možen je bil tudi odlog plačila obveznosti za 12 mesecev, izplačilo mesečnega temeljnega dohodka za samozaposlene, katerih v turističnem sektorju ni malo, ter oprostitvev plačila socialnih prispevkov. Za turizem pomemben ukrep je bil med drugim tudi to, da je namesto vračila vplačanega zneska turistično podjetje lahko potrošniku izdalo vrednotnico, ki jo je mogoče unovčiti v dveh letih. Z ukrepi država pomaga tudi upravljalcem žičniških naprav in nudi povračilo stroškov industriji srečanj.

Tako v letu 2020 kot 2021 so prebivalci Republike Slovenije prejeli turistične bone, ki jih je možno koristiti do konca junija 2022. Skupno je vlada za koriščenje bonov namenila okoli 550 milijonov evrov denarja iz državnega proračuna. Boni so namenjeni izboljšanju gospodarskega položaja na področju potrošnje v gostinstvu, turizmu, športu in kulturi (UKOM, 2021).

Do konca oktobra 2021 je bilo unovčenih 79 % turističnih bonov iz leta 2020 in 58 % letošnji bonov oz. bonov 21 (STA, 2021a).

Velja izpostaviti še Strategijo trajnostnega razvoja slovenskega turizma 2022–2028, ki je v pripravi. Za pisca je bilo v okviru javnega naročila izbrano podjetje PKF tourismexperts z Dunaja, vključeni bodo tudi številni slovenski strokovnjaki. Preteklo strategijo je zaznamovalo omejeno izvajanje zaradi nastopa krize v zadnjih dveh letih. Kljub temu se je realiziralo 55 % zastavljenih ukrepov. Nova strategija, ki nastaja, bo še naprej razvijala turistične produkte na področju trajnosti (MGRT, 2021).

3. Kakšne strategije okrevanja turizma se ponujajo za naslednja leta?

Za okrevanje panoge je potrebno, da gospodarstvo ohranja neprekinjeno poslovanje in delovna mesta. Gospodarska uspešnost, ki se mora ohranjati, naj bo ključno vodilo vladne politike in prakse. Predstavlja jo gospodarska podpora (npr. subvencije, davčne olajšave) turističnim podjetjem in zaposlenim; razprave za sprostitev omejitev za ponovno odpiranje in ponovni zagon gospodarstev na račun druge poti in človeških življenj. Raziskave, ki preučujejo proces odločanja turistov in zaznavajo tveganje ter pripravljenost za krizno upravljanje in potovalne namere, so pomembne. Z njimi lahko napovemo prihodnje turistično povpraševanje in pripravimo ustrezne strategije okrevanja. Raziskave so med drugim pokazale, da se dojemanje tveganj lahko razlikuje med turisti z različno izvorno državo, končno destinacijo, starostjo, spolom in tipologijo potovanja (Sigala, 2020).

Evropski parlament meni, da prometni in turistični sektor za preživetje in konkurenčnost nujno potrebujeta tako hitro, kratkoročno podporo kot tudi dolgoročno podporo, hkrati pa je treba izvajati ukrepe, ki bodo turiste spodbujali k temu, da bodo znova potovali v Evropo in znotraj nje, da bi čim bolj zmanjšali dodatne izgube v tem sektorju ter zagotovili njegovo dolgoročno trajnost (Evropski parlament, 2020).

Zdajšnja kriza se kaže kot zgodovinska priložnost, da bi posodobili turizem v EU, ga naredili bolj trajnostnega ter ga začeli obravnavati kot industrijski ekosistem z naložbenimi cilji, človeškim kapitalom, potrebami po tehnoloških inovacijah in kazalniki učinkovitosti, pa tudi kot velik sektor, ki bi lahko prispeval k uresničitvi ciljev glede podnebne nevtralnosti do leta 2050. Prometni in turistični sektor za preživetje in konkurenčnost nujno potrebujeta tako hitro, kratkoročno kot tudi dolgoročno podporo (Evropski parlament, 2020).

Dejstvo je, da je težko preučiti dogodek, ko se odvija. Boj proti krizi nam daje priložnost, da preučimo, kaj je bilo storjeno za zmanjšanje vpliva krize. Ključno je, da razumemo, kako se spopasti s težavo, namesto da bi preprosto opazovali škodo, ki jo je povzročila (Yeh, 2021).

Krizne situacije dajo misliti o trenutni poslovni strukturi turistične industrije, ki bi morda potrebovala reformo za reševanje kriznega trenutka za zaščito podjetij in za zaščito delovnih mest. Vse je torej z namenom, da raziščemo posledice izbruha pandemije COVID-19 na vhodni in izhodni turizem, turistično obnašanje, zaposlenost in splošno stopnjo rasti v turistični industriji (Deb in Nafi, 2020).

Minister za gospodarski razvoj in tehnologijo meni, da bo obdobje okrevanja trajalo toliko časa, kolikor bomo sami verjeli. Imamo dobre možnosti, da se obnova turizma realizira hitreje, kot mogoče v tem trenutku mislimo. Tretjina vseh sredstev iz proračuna namenjenih za okrevanje po krizi je namenjenih turizmu. Trdi, da je država hitro ukrepala in nudila pomoč, zato da je gospodarstvo okrevalo (Počivalšek, 2021).

Vlada je aprila 2021 sprejela nacionalni Načrt za okrevanje in odpornost, z realizacijo bomo prejeli številna nepovratna sredstva s strani Evropske unije. V načrtu so opredeljena razvojna področja s pripadajočimi reformami in naložbami, ki bodo prispevala k blaženju negativnih gospodarskih in socialnih učinkov epidemije COVID-19 ter pripravila državo na izzive, ki jih predstavljata zeleni in digitalni prehod (Evropska unija, 2021).

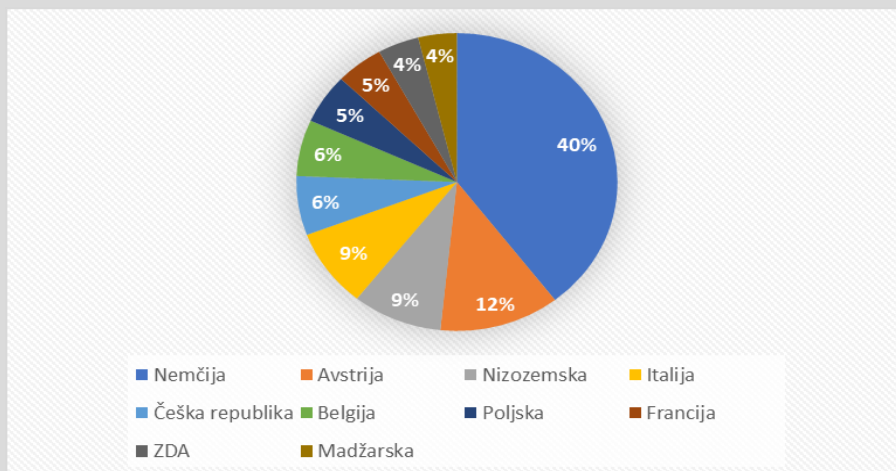
4. Kako se Slovenija kot destinacija prilagaja na nove razmere?

S pričetkom epidemije in zaprtjem državnih meja je bila potrebna prilagoditev strategije. Slovenska turistična organizacija je pričela s kampanjo Zdaj je čas, moja Slovenija. Domače goste so vabili k preživljanju dopusta doma, turistične destinacije so promovirale svoje skrite koticke. Kasneje so tudi ljudje delili svoje izkušnje s počitnic preživetih doma in ostalim svetovali, kam naj se odpravijo po lepa doživetja. Dodatno so domačo potrošnjo spodbudili turistični boni (Šubic, 2020).

Obdobje od pomladi 2020 je zaznamovala večja dostopnost vsebin na spletu in povečana uporaba družbenih omrežij. Ključno je bilo držanje priporočil. Okrepila se je promocija na domačem trgu, saj je bilo na tuje trge težje računati.

Vpliv pandemije se močno odraža na spremenjenih potovalnih navadah turistov. Današnji popotnik išče manj obremenjene kraje, bližje domu, nastanitve prilagojene individualnim doživetjem, v bližini narave, ki ponujajo bogato ponudbo aktivnosti. Slovenija je vsemu naštetemu dala pozornost že v času pred pandemijo. Sedaj lahko le še nadgradi Ponudbo lahko le še nadgradi n v ospredje postavi varovanje zdravja in dobrega počutja, tako zaposlenih kot obiskovalcev v turizmu (Grčman, 2021).

Sledi graf (Slika 3. Prihodi turistov v Slovenijo v septembru 2021), ki izpostavlja 10 držav, od koder je prišlo največ turistov v septembru 2021. V ospredju so države, ki so nam blizu in lahko turisti pripotujejo po kopnem, ne da bi prečkali veliko državnih meja.

Slika 3: Prihodi turistov v Slovenijo v septembru 2021 (Statistični urad RS, 2020)

Varnost in čistoča bosta vodilo pri izbiri osebnega prevoza namesto javnega, prav tako pri izboru namestitve in gostinske ponudbe.

Pri Slovenski turistični organizaciji so odgovorne potovalne standarde maja 2020 zajeli v komunikacijski platformi in znaku GREEN&SAFE. Znak označuje in poudarja visoke higienske standarde in protokole ter trajnostna priporočila za turistične ponudnike in destinacije. Za povečanje zaupanja gostov izvajajo aktivnosti, ki temeljijo na varnosti, odgovornosti in trajnosti. Sporočilo obiskovalcem je, da je Slovenija zelena in varna turistična destinacija (STO, 2020).

Že omenjena kampanja, »Zdaj je čas, moja Slovenija«, poteka v sodelovanju s turističnim gospodarstvom, vodilnimi destinacijami, ključnimi institucijami slovenskega turizma, produktivnimi združenji, ambasadorji, vplivnimi posamezniki, mediji in drugimi. Vodilne turistične destinacije STO podpira s sofinanciranjem aktivnosti promocij njihove ponudbe. Ključni poudarek je na primarnih produktih z višjo dodano vrednostjo (STO, 2021).

Vse bolj priljubljeni virtualni ogledi destinacij so tudi Ljubljano ponesli širše v svet, preko zaslona seveda. Ena izmed turističnih vodič, ki je obiskovalce virtualno popeljala na doživetje po Ljubljani, je Tina Hudnik. Sama je mnenja, da so taki ogledi dobri z vidika omogočanja potovanja ljudem, ki si jih fizično ne morejo privoščiti ali imajo druge omejitve (npr. gibalne). Virtualna izkušnja je tista, ki lahko omeji čezmeren turizem na marsikateri obljudeni destinaciji in je tako na voljo prav vsakemu izmed nas (Turizem Ljubljana, 2021).

Slovenija je že vrsto let zavezana trajnostnemu in varnemu turizmu, se razvija in nadgrajuje svojo ponudbo avtentičnih butičnih doživetij. V okviru nacionalnega certifikacijskega programa Zelena shema slovenskega turizma je bilo po besedah mag. Maje Pak, direktorice STO, podeljenih že 163 znakov za trajnostni razvoj Slovenia Green. V STO so prav tako optimistični, da bodo hitro pridobili zaupanje gostov in jih prepričali z odlično raznoliko ponudbo (STA, 2021b).

»Projekt Slovenija – Evropska regija gastronomije 2021 je usmerjen k izboljšanju kakovosti življenja v Sloveniji, s poudarkom na kulturni in gastronomski dediščini, vključno s kulinarčno tradicijo. Spodbuja inovacije, ki temeljijo na lokalni hrani in trajnostni način pridelave ter uživanja hrane. Vključuje priložnosti za izobraževanje, z namenom izboljšati zdravje in dobro počutje državljanov. Krepi nacionalno promocijo kulinarike in gastronomije ter ustvarja sinergijo z lokalnimi okolji oziroma kulturami.« (MGRT, 2019)

Zaključek

Krize so lahko priložnost za nove začetke. Preoblikovanje turizma v bolj trajnostni turizem (STO, 2020 in STA, 2021b) je prav gotovo dobra popotnica za naprej.

V prispevku smo s pregledom različnih besedil, ki nastajajo vse od začetka nastanka epidemije do danes, analizirali trenutno stanje in podali napotke za prihodnost.

Dejstvo je, da bodo iz krize nekatere destinacije izšle bolj uspešne kot druge. Odločilen bo splet različnih dejavnikov, od epidemiološkega stanja in spodbude državne oblasti (Deb in Nafi, 2020), do bolj inovativnega pristopa pri strateškem načrtovanju ponudbe, kot so virtualni ogledi destinacij (Turizem Ljubljana, 2021).

Zavedati se moramo, da smo za razplet dogodkov v veliki meri odgovorni sami, z upoštevanjem vseh predpisanih ukrepov in z vztrajnostjo. Nesmiselno je pričakovati (Počivalšek, 2021), da se bo turizem vrnil na raven iz leta 2019. Zreti je potrebno v prihodnost, slediti potrebam turistov in izkoristiti vso iznajdljivost in znanje, da uspemo na svoji poti.

Zdravje je naša največja vrednota in ni razloga, da jo, ko je cel svet postavljen pred izziv, zapostavimo.

Viri in literatura:

1. Deb, Santus Kumar in Nafi, Shohel Md. (2020). *Impact of COVID-19 Pandemic on Tourism: Recovery Proposal for Future Tourism*. GeoJournal of Tourism and Geosites, Year XIII Vol. 33, No. 4 Supplement, 2200. Dostopno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3767465 (10. 12. 2021)
2. Evropska unija. (2021). *Načrt za okrevanje in odpornost*. Pridobljeno na <https://www.eu-skladi.si/sl/po-2020/nacrt-za-okrevanje-in-krepitev-odpornosti> (14. 12. 2021)
3. Evropski parlament. (2020). *Turizem in promet v letu 2020 in pozneje: Resolucija Evropskega parlamenta z dne 19. junija 2020 o prometu in turizmu v letu 2020 in pozneje*. Pridobljeno na https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0169_SL.pdf (9. 12. 2021)
4. Grčman, M. (2021). *Slovenija država z najvišjo rastjo domačih gostov v letu 2020*. Pridobljeno na <https://www.rtvoslo.si/zabava-in-slog/ture-avanture/slovenija-drzava-z-najvisjo-rastjo-domacih-gostov-v-letu-2020/581881> (10. 12. 2021)
5. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2019). *Slovenija - Evropska regija gastronomije 2021*. Pridobljeno na <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/slovenija-evropska-regija-gastronomije-2021/> (10. 12. 2021)
6. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2021). *Odločitev o izbiri pisca nove turistične strategije je pravomočna*. Pridobljeno na: <https://www.gov.si/novice/2021-09-23-odlocitev-o-izbiri-pisca-nove-turisticne-strategije-je-pravnomocna/> (12. 12. 2021)